

СРПСКИ ЈЕЗИК У МЕДИЈИМА КАО ПЕДАГОШКИ И КУЛТУРНИ ПРОБЛЕМ

Јасмина Јанић, проф. спец.

ОШ „Мајур”, Мајур

и-мејл: janicjasmina@yahoo.com

Сажетак: Сведоци смо, посредством средстава масовних комуникација, свакодневне неправилне употребе – злоупотребе српског језика. Деформисање истог путем непотребних туђица, фраза, неологизама и варваризма, доводи на моменте до непрепознатљивих облика нашег матерњег језика и његове потпуне деформације, против чега се треба борити свим средствима, ни једног момента не бежећи од новог времена и нових речи које оно собом носи, али не одступајући од лепоте и бескрајне употребљивости српског језика.

Кључне речи: српски језик, медији, култура, непоштовање стандарда

Увод

„Чувајте, чедо моје мило, језик као земљу. Ријеч се може изгубити као град, као земља, као душа. А шта је народ изгуби ли језик, земљу, душу?”

Медији постају својеврсна причаоница, нека врста друштвене протезе за оне који силом прилика (или сопственим избором) живе по плиткој површини глобалних културних стандарда, на којој не постоји ништа што се не види, ништа што није откривено. Односно, живот без „докумената о себи самом”, живот без доказа и није неки живот – а живот који

није обзнањен свету као и да се не живи. Тако је приватни живот као бизнис пројекат – постао не само реклама по себи – испостављање приватног живота на увид јавности и сл., јесу, на неки начин доказ страшне усамљености, нека врста синдрома острва од којег пате јавне егзистенције. Комуникација са јавношћу на личне теме, монетом која се зове приватни живот, јесте симболичка замена за блискост које нема, за пријатеље, који су изгубљени на путу до успеха – свет, јавност – те магловите категорије постају сурогат-пријатељи. Отуда није чудо да је однос према стварности данас суштински само однос према објективу фотоапарата који ће доказати свету да смо живи. Није чудо да се људи, уместо да пишу разгледнице са Јужних мора својим најближима, дописују са магловитим и безизражајним „очима јавности”. И далеке дестинације, које као туристички модел постају све популарније и код нас, постале су, такође, својеврсни статусни симбол. Није више довољно имати скуп аутомобил и остали стандардни инвентаријум „успешне егзистенције” – сада тај новац мора да се види на фотографији, са далеких острва, мора бити приказан некоме, иначе – као да уопште и нисмо живели. Али, ако немате пријатеље са којима комуницирате - увек су ту медији. Све што се не може поделити са неколико пари блиских очију – може се поделити са целим светом. Управо у том малом детаљу, изгледа, лежи та парадоксална суштина савремених медија.

На место вести, анализа актуелних тема и документарних емисија, у ударним терминима долазе садржаји који су по својој природи једноставнији, забавнији и спадају у област разоноде, као што су: шпанске серије, ријалити шоу (*Фарма, Велики брат...*), приче о шпијунима, насиље, криминал, као и разне друге серије тог типа. Неофолк представља атак на грађански морал и укус такозване урбане публике.

Језик у културном запећку

Свакодневно можемо чути и видети грешке у акценту и изразима. Проф. Мирјана Влајисављевић у свом чланку *Како медији уништавају српски језик*, упозорава на претерану употребу жаргона, поштапалица, који имају своје погубне последице по очување наше језичке културе и културе уопште. Масовни медији постају моћно средство накажења и злоупотребе српског језика. Иако српски језик полако обитава у културном

запећку, иронично је то што су производи као што су радио, тв, компјутерски чипови, учинили највише да се прошири популарна култура заснована на медијима. Што смо више успевали да створимо медијски интензивно окружење, то се српски језик све више културно повлачио. Др Рада Стијовић каже да смо сведоци крајње поједностављеног језика младих који је сведен на минимум изражајних могућности. Притом, доста често се користе поштапалице као и улични жаргон. Речи: *смараш, екстра, фул, ово-оно, ликуша, фенси, ин, лајковање...* само су део жаргона данашње генерације. Њихова комуникација се своди на „четовање” преко интернета или размену СМС порука, где је употреба великог слова и знакова интерпункције занемарена. Употреба слова „w” уместо „л” (*wepo, swatko, mawo...*), „ae” уместо „хајде”, писање упитне речце „ли” и негативне речце „не” такође се занемарује, везник „јер” се не разликује од упитне везе „јел” (*јел морам да учим, јер идеш?...*).

Злата Спасојевић, лектор Политике, у свом чланку *Говор и мишљење су дар*, истиче да стране речи занемарују српске синонине. Наводи примере: *адвертајзинг* (рекламирање), *акт* (чин), *асоцијације* (удружења), *баланс* (равнотежа), *бренд* (марка, заштићено име), *дестинација* (одредиште), *едукација* (образовање), *фешн-вик* (недеља моде)... Она упозорава на бирократски начин мишљења и изражавања, који је настао у праву и администрацији, а путем језика политике продро у језик медија. Прилози који поткрепљују наведено су : „обављање” (разговора, послова), довољно је рећи: „о нечему разговарао”, „нешто урадио”... У прилог до сада реченом иде пословица „Не зна да беседи, а не уме да ћути.” У свом чланку *Испеци па ми реци*, Милутин Копривица, један од лектора *Политике*, наводи пример неких водитеља/водитељки који мисле да је за посао новинара довољан њихов изглед, а не начин изражавања и понашања пред јавношћу. Он истиче да се услед пада концентрације и потребног знања често догађа да се тзв. водитељи служе поштапалицама типа: „Како се каже...”, „Како се зове...”, или при потврђивању користе израз „Супер”.

Народна пословица каже: „Није свачије кроз село певати.” Милорад Дешић, проф. београдског Филолошког факултета наводи да би они чија се реч, начин изговора, сви они чија се јавна реч, говорна или писана, слуша, требали придржавати стандарда, због великог утицаја на широке народне масе. Може се констатовати да се културни центар врти око

медија, док се српски језик налази у њиховим орбитама на безбедној удаљености. Медији утичу на све елементе језика: правопис и граматiku, изговор, коришћење страних речи и израза, коришћење фраза, коришћење ћирилице и латинице... Да би били што јаснији, новинари често праве плеоназме, стављају збирне именице у множину и смишљају необичне конструкције. Често се чује – *најидеалнији, најоптималнији, најминималнији...* Које решење може да буде *идеалније* од *идеалног*? Шта је *мање* од *минималног*? Управо жеља за изражајношћу наводи неопрезне новинаре на грешке. Чему приписати израз „шаролики колорит“ ако не томе. Било је довољно да каже „шароликост тог краја“ или „колорит тог предела. „Коришћење конструкције „присуствовао је на састанку“, коректно је „био је на састанку“ или „присуствовао је састанку“. Људи се поводе за оним: „Тако се каже на телевизији.“ Почела је да преовлађује употреба „да“ тамо где треба „што“. Чешће су конструкције „Драго ми је *да* си добро“ („...*да* сам те видео/ла”, „...*да* ускоро путујем”), уместо коректнијег – „...*што* си добро“ итд. Било би лепо да врате (репризирају) све оне лепе емисије о језику које су некад биле у оквиру школског програма. Тако би људи који пажљиво прате информативне емисије били у прилици да чују и науче да, на пример, госту треба *захвалити* на гостовању, а не *захвалити* му се... За 98% страних речи и израза постоје лепе српске речи и изрази (сем новонасталих, углавном везаних за електронику и рачунаре).

Време без идола – Замена приоритета

Једна од реченица коју је изговорила Луна Лу: „На овом *ивенту* ми смо били иза *бекстеица* и видели смо много *селебритиз*.” Идеја воајеризма, као врхунске забаве добила је нови друштвени модел – идола који кад нема шта да каже, верује да су свађе, вређања и урлање најбољи аргументи добре комуникације (ријалити шоу *Фарма, Велики брат...*). Медији су га учинили неком врстом вође у друштву у ком се налази. Он осваја простор. Остали ћуте и гледају своја посла. Ово, међутим, није само слика нашег „ВИП” миљеа, ово је слика Србије. Међутим, претходно описан културно- медијски образац прихваћен је као несумњиво „прогресиван“.

Тврдим да је заборав предворје смрти. Да ли то значи губитак човека? Мислим да значи, и да се враћамо на најпримитивнији робовласнички однос. Да, у савременом свету постајете у ствари роб. У том смислу медији су врло опасна алатка. Они се ушуњају у вас, у вашу кућу, вашу културу, језик и почну да делују. Неостварене ствари постану истините, почнете да живите туђе животе, а мозак је све мањи и мањи, претворите се у диносауруса. Огромно тело, мали мозак, мало размишљања, мало самосвојство. То је погубно за човечанство, погубно за цивилизацију уопште. Чији смо ми заправо робови?

То је питање: Ко је онај ко одређује начин нашег понашања, нашег говора? Ниче каже да је све што је умрло и требало да умре. Човек се не сме препустити, не сме онако формалистички да каже – па шта ја ту могу, то је тако. Шта можемо да учинимо да то променимо? На првом месту образовање, затим култура, јер је она нешто што је припадало елити, мислећим људима. О тој елити пише Вук Стефановић Караџић који у писму загребачком листу *Прозор* каже: „Виша класа у народу ваљало би свој језик љепше и чистије да говори, да је од народа ученија, мудрија, уљуднија, складнија и родољубивија. Али у наше је више класе то све наопако. Истина да су многи од господе наше учили и знаду неке науке којијех народ прости не зна; али то су понајвише учили како каке занате, који су многима разуму и срцу учинили више штете него користи; у осталоме пак они су се потуђили од свог народа и од његовијех обичаја; поред туђих језика на којима науке слушају. Заборавили су српски и мислити, и њихов народни језик, којегу силу и сладост и богатство они већ и не познају, чини им се прост и сиромашан, зато су га искварили и једнако га кваре.“

Закључак

„Народ који изгуби своје ријечи престаје бити народ”, каже Миле Медић у својој књизи „Завештање Стефана Немање”. Уздајмо се у снагу нашег српског језика и у моћ његове лепоте. Он је живот у сплету најразличитијих култура и нација и баца одсјај чак и на оне који не маре много за њега. Реалност, природно има одраз у српском језику. Човек, чији се живот одвија у знаку тог сна, има свој национални идентитет, али то не мора да буде проблем. Напротив! Пре бисмо рекли да је тај сплет различитости својеврсно

богатство и за живот и за литературу. Различитост је наш заједнички именитељ. Не знам да ли српски језик и медији уопште имају снагу да се фронтално боре, али дефинитивно имају моћ да утичу на читаоце, на људе. То су суптилне промене, које се, сасвим извесно, дешавају

Литература

1. Албуновић, Марко, Жаргон је богатство језика, у: *Политика*, 8. 3. 2010.
2. Бошковић, Гордана, Путеви и странпутице српског језика, у: *Политика*, 8. 3. 2009.
3. Драгичевић-Шешић, М. Д., Неофолк култура – публика и њене звезде, Сремски Карловци–Нови Сад, (1994), Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
4. Кошничар Софија, Културне потребе и понашање становника Србије, *Зборник Матице Српске за друштвене науке*, (1998), бр. 104–105.
5. Копривица, Милутин, Испеци па ми реци, у: *Политика*, 8. 3. 2009.
6. Медић, Миле, Завештање Стефана Немање, (сачувано у *Хиландарској повељи*).
7. Стефановић, К. Вук, Виша класа народа нашега, у: *Просветни преглед*, Београд, 2010.
8. Спасојевић, Злата, Говор и мишљење су дар, у: *Политика*, 8. 3. 2009.